

Ивица Чаировић

Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Утицаји ирских монаха на словенска племена (VII и VIII век)

Сажетак: У раду су набројани могући утицаји ирске (келтске) богослужбене праксе на словенска племена, у раном периоду своје историје. Ирска монашка пракса од VII века нашла је своје следбенике широм Западне Европе и због своје једноставности и непосредности се укоренила у клиру и међу хришћанима. Иако је неке ствари побољшала, овом праксом је и ранија — добра — пракса извитоперена и измењена. Неопходна је опсежна анализа свих мана и врлина келтске праксе, а затим и спознаја могуће примене свега што је келтска култура баштинила на друге етничке групације, са различитих географских простора, углавном Западне Европе. Посматрајући пример доласка ирских монаха на просторе Баварске и места где су живели Словени, уз анализу наративног историјског извора *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, треба размотрити могућност успостављања ирског монашког типика, али и — аналошким начелом — потражити евентуалне утицаје келтске праксе на словенска племена.

Кључне речи: Келтска богослужбена пракса, римска богослужбена пракса, Васкрс (датум прослављања), Крштење, тонзура, Словени, Салцбург (архиепископија)

Увод

Сегментирање историјских догађаја не може се сматрати правилном применом историјске методологије, па тако све историјске прилике треба сагледавати у ширем контексту, који би могао да помогне да се одговори позитивно или негативно у току истраживања у вези са неком од постављених хипотеза. Посматрање једног историјског феномена на различитим географским ширинама претпоставља сагледавање развоја тог феномена у социјалном, богословском и етничком контексту.

Ирска монашка пракса брзо је нашла своје следбенике широм Западне Европе и због своје једноставности и непосредности се укоренила међу клирицима и хришћанима. Иако је неке ствари побољшала, ова пракса је и неку ранију — добру — праксу извитоперила и изменила, али то није тема овог истраживања. Посматрајући пример доласка ирских монаха на просторе Баварске и места где су живели Словени, успостављање ирског монашког типика, аналошким начелом могуће је потражити утицаје келтске праксе на словенска племена.

1. Извор

1.1. Спис *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*,¹ односно *Преобрађење Бавараца и Каранџанаца* јесте на латинском језику исписана историја баварских и карантанских земаља. Спис је написао Адалвин у Салцбургу око 870. године.² У њему је описан живот и дело светог Руперта који је основао Салцбург (+ 710), а затим и његов мисионарски рад у баварским областима, са посебним освртом на делатности епископа и игумана у Салцбургу. Закључујући ово дело, аутор даје кратку историју Карантаније. Књига је написана једноставним стилем и језиком, а неке исте приче, описи и фразе се понављају.³

Спис може да се подели у два неједнака дела: први се односи на крштавање Бавараца, а други на крштавање Карантанаца. Левисон и Мајер⁴ тврде да је у прва три поглавља овог дела интегрисано *Жиџије Свейџо Руйерџа*, који је био епископ у манастиру Светог Петра у Салцбургу (717). Даље се описује период када је Ирац Виргил био епископ у Салцбургу (767). Други део списка јесте опис крштења Карантанаца и састоји се од десет поглавља. Иако обимнији од првог дела, Милко Кос добро закључује да се историграфија бавила више првим делом овог списка, него другим.⁵

Од трећег поглавља, аутор истиче — уз коришћење аламанских анала — да је крајем VIII века заједно са Францима и Саксонцима и једно словенско племе, а Милко Кос наводи да су то северни Словени.⁶ Словени су тада на просторима да-

¹ Критичка издања и опис списка: Milko Kos, ed. (1936), *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, Ljubljana; Wolfram, Herwig, ed. (1979). *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*. Vienna: Böhlau; Bartoňková, Dagmar et al., ed. (1969). „Libellus de conversione Bagoariorum et Carantanorum (i.e. Conversio)“. *Magnae Moraviae fontes historici III*. Prague: Statni pedagogicke nakl; Lošek, Fritz (1997). *Die Conversio Bagoariorum et Carantanorum und der Brief des Erzbischofs Theotmar von Salzburg*. MGH Studien und Texte 15. Hannover; Lošek, Fritz (1985). „Philologisches zur *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*“, у Herwig Wolfram, Andreas Schwarcz, Herwig Friesinger, Falko Daim. *Die Bayern und ihre Nachbarn*. Berichte des Symposions der Kommission für Frühmittelalterforschung 1. Vienna; Nótári, Tamás (2005). *Források Salzburg kora középkori történetéből*. Szeged: Lectum Kiadó; Nótári, Tamás (2000). „Conversio Bagoariorum et Carantanorum“. *Aetas* 15.3: 93–111; Wolfram, Herwig (1995). *Salzburg, Bayern, Österreich*. *Die Conversio Bagoariorum et Carantanorum und die Quellen ihrer Zeit*. Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 31. Vienna and Munich.

² Адалвин је био архиепископ салцбуршки, а овај спис је написао како би Лују Германском (cf. S. Airlie (2001), „True Teachers and Pious Kings: Salzburg, Louis the German, and Christian Order“, у: *Belief and Culture in the Middle Ages*. Studies Presented to Henry Mayr-Harting, R. Gameson, H. Leyser, Oxford, 90–101.) пружио посебну историјску перспективу за ове области у контексту колизије која је створена у тренутку када су на исте мисионарске области — односно на места на којима живе словенска племена, у Великој Моравској и Панонији — претендовали и клир из Салцбурга, али и мисија Кирила и Методија (H. Löwe (1947), *Der Streit um Methodius. Quellen zu den nationalkirchlichen Bestrebungen in Mähren und Pannonien im 9. Jahrhundert*, Köln, 7–17.). Са друге стране, Милко Кос сматра да је овај спис дело неименованог Баварца, који је био близак салцбуршкој архиепископији због бриге о салцбуршком мисионарском интересу према југо-истоку. Kos, M. (1936), 14.

³ Подробном анализом текста Милко Кос долази до закључка да се језичка грађа из 3. поглавља налази и у 4. затим из 6. и 7. у 8, итд. Cf. Kos, M. (1936), 15. Када говоримо о филолошкој анализи овог наративног историјског извора, cf. F. Lošek (1985), 258–270.

⁴ Cf. Levison, W. (1903), „Die älteste Lebensbeschreibung Ruperts von Salzburg“, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, 28, 285; Mayer, F. M. (1918), „Eine neu aufgefundenene Admonter Handschrift“, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, 41, 274.

⁵ Cf. Kos, M. (1936), 5–13.

⁶ У области Карантаније, Словени се налазе од VI века, а појавом краља Сама (? — 658) који је био трговац, они формирају неку врсту државно-политичко уређења на просторима на којима живе. Можемо да истакнемо да су у том периоду карантански Словени били значајан и политички фактор. Само је био први познати владар међу Словенима и оснивач тзв. Самовог краљевства (623–658), прве познате организоване заједнице Словена. Заправо, био је то пре савез племена, него што би могао да се сматра правом државом. Фредегарова *Хроника* — једини запис, из тог доба, који помиње Сама — изричито каже да је он био франачког порекла. Словени су под вођством Сама успели да одбију све аварске

нашње Аустрије и Словеније сарађивали са Францима и Баварцима. Остало је забележено да је половином VIII века баварска мисионарска експедиција боравила међу карантанским народом, јер тада Карантанија потпада под јурисдикцију Салцбуршке епархије, што је посебно важно због каснијих несугласица које настају у току мисије Светог Методија и његовог двоипогодишњег заточења.⁷

1.2. Спис *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* је инспирисао наредни историјски извор значајан за народе са Балканског поднебља *De Conversione Croatorum et Serborum*,⁸ најранији знани историјски извор за рану историју Срба и Хрвата који је настао у Риму, око 877/8. године, од стране библиотекара Анастасија (*Anastasius Bibliothecarius in Rome*)⁹.

2. Долазак и мисија Ираца на просторе на којима живе Словени

Пошто је манастир Светог Петра у Салцбургу био расадник мисионара првенствено би требало би да се истражи колики је утицај тамошњих игумана¹⁰ био на богослужбену праксу и на мисију која се кретала из Салцбурга.¹¹

нападе, а пошто су се сукобили и убили франачке трговце и отели им робу, морали су да се боре и против Франака. Забележено је да је године 631. краљ Дагоберт I Меровиншки (603–639. године, а владао 629–639.) послао три одреда војске против краља Сама. Највећи међу њима, који је покренут из Аустрије, Словени су потукли бранећи средиште Самове државе. Само је потом извео неколико успешних противудара, тако да је стигао све до франачке Тирингије и опљачкао је. Павле Ђакон у шестој књизи *Historia Langobardorum* говори о историји Ломбарда која — по легенди — почиње у Скандинавији. Он — између осталог — наводи да су се Словени 642. године борили против ломбардског кнежевства у Јужној Италији. Дакле, запажена је делатност Словена од Тирингије до Јужне Италије. Након Самове смрти, 658. године, историја краљевства је непозната, али се претпоставља се да је оно нестало одмах после његове смрти. Археолошки налази показују да су се Авари вратили на старе поседе (барем на југ Словачке) и помешали са Словенима, док су подручја северно од аварског царства остала посве словенска. Словени и Авари се опет спомињу у историјским сведочанствима крајем VIII века, када су моравске и нитријске кнежевине нападале Аваре, које су коначно победили Франци под Карлом Великим 799. односно 802/803. године, након чега су Авари нестали са светске позорнице. Главни извор писаних података о Саму и његовом краљевству јесте — већ поменути — франачки документ Фредегарова *Хроника*, из прве половине VII века. Други део летописа наводи историју Франака између 584. и 642/643. године, па се користи као један од главних извора за франачку историју. То је једини савремени спис који описује Сама. Сви други извори воде порекло из тог летописа и писани су много касније; као што су, на пример, *Gesta Dagoberti I, regnis Francorum* из прве трећине 9. века и спис који ће бити коришћен у нашем истраживању, јер се непосредно тиче мисионарења међу Словенима — *Покришавање Бавараца и Каранџанаца*. Cf. A. Jaksch (1926), *Fredegar und die Conversio Carantanorum* (Ingo), *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, 41, 30–48.

⁷ Boba, I. (1971) *Moravia's History Reconsidered a Reinterpretation of Medieval Sources*, Martinus Nijhoff / The Hague, 57.

⁸ Živković, T. (2012), *DE CONVERSIONE CROATORUM ET SERBORUM — A Lost Source*, Institute of History, Belgrade, 197, фуснота 589 где Тибор Живковић истиче да спис *De conversione Croatorum et Serborum*, служи као модел Константину Порфирогениту за писање извештаја о најранијој историји Срба и Хрвата; начело да се „близаници“ народи крштавају из једног центра — Салцбурга, као у случају Бавараца и Словена (Панонских Словена) поновљено је и у опису крштавања Срба и Хрвата; овај спис показује да су Баварци и Карантанци били у вазалном односу према Франачком владару, што се понавља и у контексту Срба и Хрвата. Тако да може да се закључи да су аутори или састваљачи хармонизовали ова два списа.

⁹ A. Louth (2007), *Greek East and Latin West: The Church AD 681 — 1071*, New York, 168. Са том хипотезом се слаже и Живковић — Živković, T. (2012), 200.

¹⁰ G. Predota (1967), *Der liturgische Kult der Salzburger Heiligen Rupert — Virgil — Amand — Erentrud — Chuniald — Gislard in den liturgischen Handschriften*. Ungedruckte Diss. Graz. Gerold Hayer (1982), *Die deutschen Handschriften des Mittelalters der Erzabtei St. Peter zu Salzburg* (Österreichische Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Klasse, Denkschriften 154, Veröffentlichungen der Kommission für Schrift- und Buchwesen des Mittelalters III,1) Wien, 139.

¹¹ Јан Вуд овој теми поклања пажњу у одељку *Салцбурј у IX веку*, у I. N. Wood, *The missionary life. Saints and the evangelisation of Europe 400–1050*, Harlow 2001, 169–171.

2.1. Ирац Виргил је из Ирске, према отшелничкој пракси која је у том периоду примењивана на Британском острву — *ошшелници Христѿа ради*, дошао у Европу 743. године и две године провео на Пипиновом двору,¹² када је овај владар био у сукобу са Одилом. Виргил је отишао Одилу у Салцбург. Пошто је то била прва половина VIII века, његова мисија се поклопила са деловањем Светог Бонифација. Виргил је био под заштитом краља Пипина. У том тренутку Црква у Баварској може да се сматра аутономном. Одило је Виргила поставио 748. године за епископа салцбуршког и дао му је манастир Светог Петра да њиме управља, што је евидентни ирски утицај јер је игуман уједно и епископ.¹³ У анализама овог манастира написано је да је Виргил имао петорицу мисионара (Дуплитеруса, Мадалхоха, Латинуса, Рајнбертуса и Хеима).¹⁴

Политичка зависност Карантаније од Бавараца умногоме је убрзала мисионарење међу Словенима, тако да се ирски мисионарски покрет из баварских области врло брзо преместио у Карантанију. Ирски мисионар Виргил¹⁵ је изабран за епископа Салцбурга — 766/767. године. Он је — у оквиру своје ревносне мисионарске делатности — крстио Борутовог сина, Горазда и његовог рођака Хотимира (751–769), који су после — политички — помогли да се Хришћанство прошири међу карантанским Словенима.¹⁶

Победе над Аварима у Панонији (791–803) и ширење политичког каролиншког утицаја дало је могућност за ширење Хришћанства међу северним Словенима из два средишта: Аквилеје и Салцбурга.¹⁷ Из тог периода сачуване су молитве у *Фрајзинским фрајменѿима*¹⁸ које могу да се сматрају катихетским, припремним молитвама за — будуће — новокрштене Словене. Мисионарске тежње биле су у експанзији, али је — нажалост — настао ривалитет међу мисионарима из два поменута средишта, па је сазван сабор 796. године на обалама реке Дунав, на коме је одлучено да ће јурисдикциона граница ова два мисионарска средишта бити река Драва. Ову границу је потврдио и Карло Велики, који је посетио Салцбург 803. године, али и у *свом* Ахену 811. године.¹⁹

¹² Виргил је био утицајна личност на меровиншком двору, тако да Фиачич истиче да је морао да буде добро упознат са дешавањима међу монасима и у манастирима у Западној Европи пре него што је напустио Ирску. Cf. Fiaich, T. O. (1985), „Virgil's Irish Background and Departure for France“, *Seanchas Ard-mhacha: Journal of the Armagh Diocesan Historical Society*, vol. 11, no. 2, 307. Меровиншки владари су већ били у вези са Ирском, јер је краљ Даргоберт II прогнан у Ирску. Cf. Ian Wood (1993), *The Merovingian Kingdoms 450–751*, Longman.

¹³ Lošek, F. (2002), „Zu Biographie und 'Vita' Virgils von Salzburg“, in: *Scripturus vitam. Lateinische Biographie von der Antike bis in die Gegenwart*. Festgabe für Walter Berschin zum 65. Geburtstag, D. Walz, Heidelberg, 350–354.

¹⁴ Wolfram, H. (1979), *Conversio Bagoariorum et Carantanorum. Das Weißbuch der Salzburger Kirche über die erfolgreiche Mission in Karantien und Pannonien*, Wien, 44–56.

¹⁵ О Виргиловом животу види Grosjean, P. (1960), „Virgile de Salzbourg en Irlande“, *Analecta Bollandiana* 78, 92–123; James Kenney (1966), *The Sources of the Early History of Ireland: Ecclesiastical*, New York, 523–526.

¹⁶ Cf. Kos, M. (1936), 130: Inter quos erat filius Boruth nomine Cacatius, quem pater eius more christiano nutrire rogavit et christianum facere; sicut et factum est.

¹⁷ Салцбург је 798. године подигнут на ранг архиепископије и на тај начин је имао посебну улогу у намерама папе да прошири свој утицај према Баварској, односно према Каролиншкој империји. Папа је подржавао намере архиепископа салцбуршког који је образовао будуће мисионаре — можда и због утицаја ирских мисионара који су живели за проповедање и ширење еванђељске истине.

¹⁸ *Freising Fragments* (3.41.5) — Alexander M. Schenker (1901), *An Introduction to Slavic Philology*, Yale University Press New Haven and London, 23.

¹⁹ У том периоду је Карантанија покушала да сведе — на најмању могућу меру — политичку зависност од Франачке империје, што је могло да објасни зашто је коришћен словенски обред за постављање германског — франачког — обласног великаша или владара, који је сачуван у областима јужно од Баварске све до 15. века; cf. Kuhar, A. (1962) *Slovene Medieval History: Selected Studies*, New York, 51–66.

2.2. Врло је занимљиво да буде растумачено зашто Виргил није био у добрим односима са Бонифацијем,²⁰ кога је папа послао да утврди јерархијску структуру у Цркви у Баварској. Папа Захарије је Бонифацију писао да је добио притужбе на ирског клирика — Виргила који је мисионарио у Баварској.²¹ Можда је тиме папа желео да предупреди келтски, ирски, утицај у односу на римску праксу коју проповеда Бонифације. Разлог различитости између Бонифација и Виргила јесте другачија пракса приликом крштења и недефинисано богословско учење, које је проповедао Виргил као Ирац — са једне стране, за разлику од потврђеног богословског учења Бонифација као Англо-саксонца — са друге стране; или је анимозитет између ове двојице црквених великодостојника био само одраз проблема који се називао између папе и управитеља баварске области, а — касније — чак и владара Франачке.

Папа Захарије је, после сукоба са Бонифацијем, Виргила прогласио јеретиком због учења да постоји други свет и други људи негде ван наш земље, али остаје нејасно да ли је он мислио на другу планету или само на другу хемисферу земље,²² јер су сви Виргилови списи уништени, те је остало само горенаведено сведочанство о његовој јереси. Питамо се, зашто је онда Виргил хиротонисан за епископа, а затим — 1233. године — и проглашен за светитеља?²³

3. Однос Бонифација и Виргила

3.1. *Однос Бонифација и Виргила. Однос англо-саксонској и ирској (келтској) мисионара* — Мишљења смо да је проблем дубљи него што се на први поглед чини. Ирска пракса умногоме је другачија од англо-саксонске која после сабора у Витбију (664) баштини римску праксу. Дакле, Ирац је донео другачији однос према монаштву, јерархији и према мисионарењу међу паганским племенима. Однос Енглеске односно Ирске према Риму огледа се и у решењу сукоба између Виргила и Бонифација, који је закључио у Бонифацијеву корист папа Захарије. Бонифације је био проповедник и мисионар који је заступао ставове Римске Цркве и који је од папе добио својеврсни благослов да може да проповеда међу паганима и да буде реформатор Цркве у Баварској и Тирингији.

²⁰ P. O. Néill (1985), „Bonifaz und Virgil: Konflikt zweier Kulturen“, у: *Virgil von Salzburg, Missionar und Gelehrter. Beiträge des Internationalen Symposiums vom 21.-24. September 1984 in der Salzburger Residenz*, H. Dopsch — R. Juffinger, Salzburg, 76–83; H. Schmidinger (1985), „Das Papsttum und die bayerische Kirche. Bonifaz als Gegenspieler Virgils“, у: *Virgil von Salzburg, nav. дело*. 92–101.

²¹ Carey, J. (1989) „Ireland and the Antipodes: The Heterodoxy of Virgil of Salzburg“, *Speculum* 64, 1.

²² Carey, J. (1989), 2. Кери заснива своју тезу о антиподима који живе на другој хемисфери у односу на нашу, следејући Леукрецијевој идеји, cf. Ph. Gilbert (1882), „Le pape Zacharie et les Antipodes“, *Revue des questions scientifiques* 12, 478–503; Hermann Krabo (1903), „Bischof Virgil von Salzburg und seine kosmologischen Ideen“, *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 24, 5–19. Кери даље истиче да је Виргил у свом учењу веома јединствен у периоду који је пролемни у односу на светоотачке аполете и развој схоластике, јер брани ненасељену јужну хемисферу. Међутим, Виргил није оригиналан што се тиче антипода и због тога што је ирско предање вагало да створи колико је могуће више веровања која би ишла између хришћанског откривења и античке науке. Carey, J. (1989), *nav. дело*, 5; и Carey, J. (1982) „The Location of the Otherworld in Irish Tradition“, *Égise*, 19, 41.

²³ Одговор на ово питање покушава да да аутор одреднице Свети Виргил Салцбуршки у *Католичкој енциклопедији* где се каже да је Виргил оптужен за погрешно учење о првородном греху, али да је опрадао себе својим учењем, те да Бонифације Виргила лоше разумео. Хипотеза је недоречена и слабо аргументована, тако да још увек остаје питање како се папа односио према Виргилу после Бонифацијеве смрти и зашто је постављен за епископа Салцбурга. Остаје питање да ли је њега за епископа поставио владар Баварске или папа, дакле, да ли је државна власт у овом случају била изнад духовне. Cf. Turner, W. (1912). *St. Vergilius of Salzburg*. У *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company, from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/15353d.htm>, посећено 1. фебруара 2015. године.

Са друге стране, поред богослужбено-мисионарског проблема, јавио се и јурисдикциони проблем између Бонифација и Виргила: Бонифације је желео да салцбуршку епархију потчини катедри у Мајнцу. Овај сукоб између двојице јерараха је врло важан за опис и одлике мисионарења међу Карантанцима. Где је Виргил, односно његови мисионари, имао успеха, тај народ је попримао и доста од ирске богослужбене праксе и јерархијског устројства. Са друге стране, Бонифације и његови мисионари су проповедали са становишта Рима и устројавали јерархијску структуру по одлуци папе.

Ова два типа мисионарења (англо-саксонски, односно, римски; и ирски) имала су различиту методологију. Закључак неспоразума који је описан јесте и кореспонденција Алкуина (730–804) и Виргиловог наследника у Салцбургу, Арна (740–821), у којој се запажа истицање мана и добрих страна острвског типа мисионарења, у односу на франачки тип који је био суровији и подржаван од стране двора како би народи међу којима се проповедало усвојили поред вере и вазални однос према франачком владару. Виргилов тип је мисионарења је био благ, те су се зато карантанска племена дуго одупирала да буду крштена. У четвртном поглављу списа *Кршћење Бавараца и Каранџанаца* описани су неуспели покушаји мисионара, али мишљења смо да то није било због нове вере, већ због политичких фактора које су Карантанци наслућивали у току мисионарског деловања из Салцбурга.²⁴

4. Могући утицаји келтске праксе на словенска племена у VII и VIII веку

Према предању Виргил је донео свете мошти Бригиде Ирске у Салцбург.²⁵ Тако да због овог поступка Фиач прави сажету реконструкцију живота у ирском манастиру у VIII веку. Ирски црквени великодостојници угледали су се на Патрику (387–493), а затим и на Колумбу (521–597) и Колумбана (543–615). Ирска пракса је била да епископ и игуман заједно живе у манастиру, тако да је игуман предстојатељ помесне Цркве, а епископ је био потчињени члан црквене заједнице са већим ингеренцијама, али без јурисдикције; односно био је задужен само за администрацију (карактеристика само Ирске Цркве). Виргил је одрастао и образован у монашком духу већ организоване Келтске Цркве. Неколико ирских интелектуалаца у том периоду већ знају грчки језик, тако да истражују науку и књижевност из других крајева Европе, што у претходном раздобљу није био случај. Још једна карактеристика монашког живота у Ирској у доба Виргилове младости била је да игуман одлази у неколико манастира и носи свете мошти на поклоњење локалном становништву.²⁶

4.1. Разлика, која је закратко превазиђена на сабору у Витбију (664), између келтске и англо-саксонске праксе, која је следовала римској богослужбеној, односно уопштено црквеној — пракси била је таква да није могла једним сабором да буде у потпуности решена. Велики проблеми у комуникацији који се запајају у односу келтског и енглеског (англо-саксонског) клира немају политичку конотацију, већ су искључиво примери непопустљивости и покушаја наметања примата у Цркви. Да би се такав начин размишљања, а затим и размене мишљења, превазишао у Цр-

²⁴ Cf. Kos, M. (1936), 129–130.

²⁵ О самом култу Свете Бригиде Ирске у околини Салцбурга истражио је Fiaich, T. O. (1985), 305.

²⁶ Реч која описује тај догађај у историјским изворима јесте *commotatio* светих мошти. Fiaich, T. O. (1985), 309–310. Фиач посебно истиче пренос мошти Светог Руперта у нови храм 774. године, који може да означава исту праксу коју је из Ирске Виргил донео у Баварску.

кви неопходно је да се успоставе начела дијалога заснована на две највеће Христове заповести. Када се зна ко је наш ближњи и да сви у себи носимо икону Бога Живога, онда не може доћи до искључивих одлука.

4.2. Раскол између Рима и Келтске Цркве највише је узорокован другачијим прославањем Васкрса. До Никејског сабора пракса прославања Васкрса на целом Западу је била иста.²⁷ Најстарије римске таблице које су коришћене за израчунавање Васкрса на Западу поклапале су се са израчунавањем на Британском острву. Међутим, од Никејског сабора када је и одређен начин рачунања Васкрса, па све до половине V века Брити су следовали Западној Цркви која је имала другачији начин израчунавања од александријског и источног. Разлика се огледала у томе да је коришћен различити лунарни циклус на Истоку и на Западу.²⁸ Брити и Келти су одређивали месец у складу са 84-рогодишњим циклусом, начином рачунања који је приписиван Сулпицију Северу (410).²⁹ Ове две табле су умногоме промениле начин израчунавања Васкрса, али Брити и Келти су остали доследни — тада већ — нетачним *84 таблама*.³⁰ Дакле, после сабора у Витбију одлучено је да се Васкрс на целом Острву слави по римској пракси израчунавања, тако да је највероватније да је Виргил примењивао у свом манастиру, али и међу новокрштенима (па тако и међу Словенима), слављење Васкрса по римском начину израчунавања.

4.3. Теорија о прихватању једне богослужбене праксе и унифицираног календара оснажила је и убрзала евангелизацију Англо-саксонаца, али и њихову даљу мисионарску делатност. Што се тиче различитих пракси приликом обреда крштења,³¹ нема забележених података о келтском, односно британском обреду крштења. Међу савременим богословима и историчарима постоји мишљење да је проблем био око потврђивања и полагања руке на главу новокрштеног од стране епископа. У британском обреду епископ није помазивао оглашеног, а у римској пракси јесте: новокрштеног је помазивао свештеник, а на главу му је полагао руку епископ. Ипак, не постоји писано сведочанство да је било проблема између британског и римског обреда крштења.³² Са друге стране, многе Цркве на Западу нису имале у свом обре-

²⁷ Поповић, Р. (2011) „Спорови о датуму слављења Васкрса у древној Цркви“, у *Календарско знање и дојринос Милутина Миланковића*, Зборник радова са Конференције о науци и делу Милутина Миланковића, Грађевински факултет, Београд, 356–357.

²⁸ Када је Августин дошао на Острво крајем VI века, сусрео се са различитим прославањем Васкрса, односно сусрео је римску праксу која је била у употреби до 458. године када је промењена. Cf. Stubbs William (1869), ed. *Councils and Ecclesiastical Documents Relating to Great Britain and Ireland V1*, Clarendon Press, 152.

²⁹ Они су наставили да користе исте табле иако је у Риму дошло до измена истих увођењем новог викијанског рачунања 532. године. Диносијеве табле за израчунавање настале су 525. године и оне су биле у складу са александријским таблама. Cf. Stubbs William (1869), 152.

³⁰ Види Беда, књига III, 17: „a feria quarta decima usque ad vicesimam“ и Беда, књига II, 2: „Non paschae Dominicum diem suo tempore sed a quarta decima usque ad vicesimam lunam observabant, quae computatio octoginta quatuor annorum circulo continetur“. Види и Беда II, 19; III, 3, 18, 19, 25, 28; IV, 4; V, 16, 20, 21, 22, 23, 24. Брити и Келти су рачунали да се Васкрс прославља у недељу одмах после равнодневице, између 14. и 20. дана (а не као што је случај био у Риму између 15. и 21. дана). Многи историчари наводе да је доказ каквих веза Острва са Римом управо слављење Васкрса по староримским таблама. Наравно, можемо да се сложимо са тим јер су војне трупе доносиле и римску културу и римску веру тако да одлазак Римљана са Острва показује и раздвајање Брита од нових токова и дешавања у Римској Цркви што умногоме потврђује чињеница да Брити нису променили рачунање Васкрса у VI веку. Мисионари из Рима су затекли стару праксу и покушали су да је промене. Зато су сазивани сабори и разговори, од којих су неки били успешни, а неки нису.

³¹ Беда II, 2: „Ut ministerium baptizandi quo Deorenascimur, juxta morem sanctae Romanae et Apostolicae Ecclesiae compleatis“

³² Corning, C. (2006) *Celtic and Roman Tradition: Conflict and Consensus in the Early Medieval Church*, Palgrave Macmillan, New York, 73–75.

ду обичај да епископ полаже руку на новокрштеног. Само једно погружење био је обичај у Шпанији и Британији. Један од најранијих англо-саксонских докумената показује да су приликом обреда крштења призиване све три личности у Светој Тројици. Папа Григорије I је у једном свом писму оставио отворено ово питање,³³ па се може рећи да је очекивао да Августин после тога објави како нема ни једног проблема око обреда крштења да би раскол са Бритима био настављен.

Треба рећи да неки каснији документи наводе да су Ирци имали неке неуобичајне елементе у обреду крштења, али ипак то су документи из каснијег периода — XI и XII века — тако да не могу да буду релевантни за аргументацију постављене хипотезе.³⁴ Дакле, проблем са обредом крштења је био више исполитизован, него што је био заиста проблем, тако да може да се закључи да је Виргил крштавао исто или слично крштењској пракси у Риму.

4.4. Добра дисциплина одликује све ирске манастире и уређена монашка правила (*Правила Свѣтої Колумбана*) што посебно треба истаћи за манастир Јону.³⁵ Тако да можемо аналошки да закључимо да је манастир Светог Петра у Салцбургу био устројен по Правилима Светог Колумбана и да је дисциплина била на завидном нивоу, а најпрепознатљиви је био по школи у којој су се вежбали монаси у вештини мисионарења.

Закључак

Проучавајући историјски наративни извор *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* уз аналошко начело у оквиру историјске методологије може се истаћи да је ирски утицај на словенска племена у свом најранијем историјском периоду био могућ у прослављању Васкрса, богослужењу, начину мисионарења и самом изгледу будућег клира (бела мантија, сандале на ногама, келтска тонзура).³⁶ Осим тога, на словенска племена могло је применити и друге навике: сви ирски монаси, чак и игуман, радили су у пољу, али су и пецали рибе (ирска пракса пецања у мору пренета је у континенталне пределе у околини великих река).

После проблема које су у комуникацији имали мисионари Виргил, као представник келтске праксе мисионарења, и Бонифације, представник англо-саксонске праксе, може се нагласити да су међу Словенима коришћени методи ирског мисионарења, са посебним римским печатом: крштење, богослужење и живот у Цркви. Дакле, сва даља истраживања треба усмерити ка проучавању најранијих списа из манастира који су у VIII веку играли значајну улогу у пределима данашње северне Словеније, западне Аустрије, па чак и јужне Немачке како би се откриле поједино-сти утицаја, којих је евидентно било, као што је овим радом наглашено.

Impacts of Irish monks in the Slovenian tribes (7th and 8th century)

Summary: Irish (Celtic) monastic practice of 7th century found its followers across Western Europe and because of its simplicity and directness it was ingrained in the clergy and among Christians. This exploration lists the possible impacts of Irish practices of the Slovenian tribes in the early period of its history: Easter celebration, tonsure, custom of missionaries, etc. With

³³ У *Epist. ad Leandr. Hispal.*, цитирано према Stubbs William (1869), 154.

³⁴ Stubbs William (1869), 154.

³⁵ Фиачич наводи да је *Verbrüderungsbuch* (*Помјаник*) манастира Светог Петра у Салцбургу садржи списак првих петнаест — хронолошки правилно написаних — игумана манастира Јона на Британском острву. Fiaich, T. O. (1985), 314.

³⁶ Fiaich, T. O. (1985), 312–313.

the analysis of narrative historical source *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, we should consider the possibility of establishing an Irish monastic typicon, but also — regarding analogical principle — look for possible influences of Celtic practice in the Slovenian tribes in 8th century.

Библиографија

Извори:

- Беда — *Venerabilis Baedae, Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum*, ed. Carolus Plummer, A. M [Reprint of the original edition published by Oxonii, 1896], Gorgias Press, 2002.
Conversio Bagoariorum et Carantanorum, Milko Kos, ed. Ljubljana, 1936.
 Stubbs William (1869), ed. *Councils and Ecclesiastical Documents Relating to Great Britain and Ireland VI*, Clarendon Press.

Студије:

- Поповић, Р. (2011) „Спорови о датуму слављења Васкрса у древној Цркви“, у *Календарско знање и дојринос Милутиина Миланковића*, Зборник радова са Конференције о науци и делу Милутина Миланковића, Грађевински факултет, Београд.
 Airlie S.(2001), „True Teachers and Pious Kings: Salzburg, Louis the German, and Christian Order“, у: *Belief and Culture in the Middle Ages*. Studies Presented to Henry Mayr-Harting, R. Gameson, H. Leyser, Oxford
 Boba, I. (1971) *Moravia's History Reconsidered a Reinterpretation of Medieval Sources*, Martinus Nijhoff / The Hague.
 Carey, J. (1982) „The Location of the Otherworld in Irish Tradition“, *Égise*.
 Carey, J. (1989) „Ireland and the Antipodes: The Heterodoxy of Virgil of Salzburg“, *Speculum* 64.
 Corning, C. (2006) *Celtic and Roman Tradition: Conflict and Consensus in the Early Medieval Church*, Palgrave Macmillan, New York.
 Hayer G. (1982), *Die deutschen Handschriften des Mittelalters der Erzabtei St. Peter zu Salzburg* (Österreichische Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Klasse, Denkschriften 154, Veröffentlichungen der Kommission für Schrift- und Buchwesen des Mittelalters III,1) Wien.
 Faich, T. O. (1985), „Virgil's Irish Background and Departure for France“, *Seanchas Ardmhacha: Journal of the Armagh Diocesan Historical Society*, vol. 11, no. 2.
 Gilbert Ph.(1882), „Le pape Zacharie et les Antipodes“, *Revue des questions scientifiques* 12; Hermann Krabo (1903), „Bischof Virgil von Salzburg und seine kosmologischen Ideen“, *Mittheilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 24.
 Grosjean P. (1960), „Virgile de Salzbourg en Irlande“, *Analecta Bollandiana* 78;
 Jaksch A.(1926), *Fredegar und die Conversio Carantanorum* (Ingo), Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, 41, 30–48.
 Kenney J. (1966), *The Sources of the Early History of Ireland: Ecclesiastical*, New York.
 Kuhar, A. (1962) *Slovene Medieval History: Selected Studies*, New York.
 Lošek, F. (1997). *Die Conversio Bagoariorum et Carantanorum und der Brief des Erzbischofs Theotmar von Salzburg*. MGH Studien und Texte 15. Hannover;
 Lošek, F. (2002), „Zu Biographie und 'Vita' Virgils von Salzburg“, in: *Scripturus vitam. Lateinische Biographie von der Antike bis in die Gegenwart*. Festgabe für Walter Berschin zum 65. Geburtstag, D. Walz, Heidelberg.
 Louth A. (2007), *Greek East and Latin West: The Church AD 681–1071*, New York.
 Löwe H.(1947), *Der Streit um Methodius. Quellen zu den nationalkirchlichen Bestrebungen in Mähren und Pannonien im 9. Jahrhundert*, Köln.
 Levison, W. (1903), „Die älteste Lebensbeschreibung Ruperts von Salzburg“, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, 28;
 Mayer, F. M. (1918), „Eine neu aufgefundene Admonter Handschrift“, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, 41.

- Néill P. O. (1985), „Bonifaz und Virgil: Konflikt zweier Kulturen“, у: *Virgil von Salzburg, Missionar und Gelehrter*. Beiträge des Internationalen Symposiums vom 21.-24. September 1984 in der Salzburger Residenz, H. Dopsch — R. Juffinger, Salzburg;
- Nótári, Tamás (2000). „Conversio Bagoariorum et Carantanorum“. *Aetas* 15,3: 93–111;
- Predota G. (1967), *Der liturgische Kult der Salzburger Heiligen Rupert — Virgil — Amand — Erentrud — Chuniald — Gislar in den liturgischen Handschriften*. Ungedruckte Diss. Graz.
- Schenker A. (1901), *An Introduction to Slavic Philology*, Yale University Press New Haven and London, 23.
- Schmidinger H. (1985), „Das Papsttum und die bayerische Kirche. Bonifatius als Gegenspieler Virgils“, у: *Virgil von Salzburg*.
- Živkovic, T. (2012), *DE CONVERSIONE CROATORUM ET SERBORUM — A Lost Source*, Institute of History, Belgrade
- Wolfram, H. (1979), *Conversio Bagoariorum et Carantanorum. Das Weißbuch der Salzburger Kirche über die erfolgreiche Mission in Karantanien und Pannonien*, Wien.
- Wood I. N. (1993), *The Merovingian Kingdoms 450–751*, Longman.
- Wood, I. N (2001). *The missionary life. Saints and the evangelisation of Europe 400–1050*, Harlow.